

Chesterton i *allò que no està bé*

Centre d'Estudis Carles Cardó

Curs 2012-2013

PRESENTACIÓ

a càrrec d'Àngel Pascual

Notes biogràfiques

(Pau Romeva, "Pròleg", a G. K. Chesterton, *Obras Completas*, Barcelona: José Janés, 1952)

1. Gilbert Keith Chesterton nasqué el 1874 al barri londinenc de Kensington i morí el 1936 a Beaconsfield, al comtat de Buckinghamshire, al nord-est de Londres. G. K. C. nasqué en una família de classe mitjana culta i educada, en res vulgar. El pare fou un home de gust segur i delicat, una mica descuidat i distret, moderat en les seves opinions, de moltes aficions i amb una gran estima per les coses antigues. Malgrat les seves aficions demostrin el seu gran entusiasme, gust i habilitat per l'art, es dedicà professionalment al negoci familiar: una corredoria de finques. La mare fou una dona intel·ligent, de reaccions brillants i agudes, i dotada d'un gran esperit comprensiu. A grans trets, G. K. C. heretaria la sensibilitat artística del pare i la intel·ligència de la mare. Però, per sobre de tot, és la seva mirada sobre les coses la quedaria més notòriament marcada per l'ambient encantador, fascinant, delicat i, alhora, desenfadat, que en la seva infància i adolescència visqué a la llar de Warwick Gardens.
2. Ja a l'escola, on participà en la revista i en un club de debats, començà a desenvolupar una certa habilitat artística, literària i polèmica. Més endavant, inicià els seus estudis superiors a l'Escola de Belles Arts. Quan tot apuntava que esdevindria pintor, les seves aficions literàries i la seva passió intel·lectual pogueren més que la seva habilitat artística, i acabà desembocant en el periodisme. A G. K. C. li seduïa el món de les idees, havia iniciat, d'alguna manera ja, la recerca d'alguna cosa que satisfés el seu anhel de certesa, i sobretot havia desenvolupat un immoderat però enormement plaent desig de discutir. Aquest ardor per discutir fou compartit amb el seu germà Cecil que fou el seu primer adversari i contradictor. Les discussions permanents amb el seu germà arribaren a tenir proporcions èpiques i es podien produir en els moments menys esperats.
3. Aquest anhel discutidor dels germans Chesterton trobà en els diferents clubs i societats que aleshores no deixaven d'aflorar i desaparèixer a Londres la millor ocasió per satisfer-lo i desenvolupar-lo. En aquests clubs i societats es lliuraven conferències i es mantenien debats sobre totes les coses hagudes i per haver. Allà pogueren enfrontar-se i aliar-se amb moltes de les grans figures de la literatura i la vida pública anglesa. Les discussions eren quasi sempre brillants, apassionades, plenes d'humor, i, en definitiva, de camaraderia. Aquestes discussions constituïren de tal manera el caràcter literari i intel·lectual de Chesterton, que es pot dir que el tot de la seva

obra no sigui més que una extensió i ampliació sobre el paper, de les ocioses i amistoses, però no per això menys afilades i compromeses polèmiques. Però, mentre és evident la satisfacció intel·lectual i artística que l'autor troba en la discussió i el joc de les idees, en els seus escrits, també es va posant de manifest, de manera quasi encara més intensa, el seu desig d'arribar al fons de les coses, de cercar la veritat per tots els camins possibles.

4. A part dels clubs i les societats, l'activitat intel·lectual i artística de l'autor també troba el seu lloc entre les redaccions de periòdics. En ambdós llocs, G. K. C. es convertí en una de les figures més anomenades i demandades. En el camp periodístic, es va començar a guanyar un cert públic, molt selecte, a raó de la seva col·laboració setmanal al *Daily News* a partir del 1901. Allà hi començà publicant una columna de crítica literària. Però, mica en mica la redacció va anar donant cabuda a articles d'opinió sobre altres qüestions d'actualitat. Fou definitivament amb l'esclat de la guerra anglo-boer, que la seva campanya nacionalista i al seu temps antiimperialista en suport dels boers, consolidà definitivament la seva fama. La seva col·laboració al *Daily News* el dugué a mantenir contactes amb la política, especialment amb la política liberal, que era la seguida pel grup propietari del diari. Però, les distàncies entre la concepció liberal pràctica de G. K. C. i el liberalisme teòric dels homes de partit, el va fer allunyar-se'n cada cop més, fins a sentir que havia de deixar la seva col·laboració amb el diari. La seva posterior col·laboració a l'*Eye Witness*, posteriorment anomenat *New Witness*, i dirigit pel seu amic Hilaire Belloc i el seu germà Cecil, tingué un major impacte en l'esdevenir polític i social del país, i començà a articular i a propagar les idees del que es vindria a anomenar el *distributisme*. Després de la Gran Guerra i de la mort del seu germà, G. K. C. dirigí el *New Witness* que finalment hagué de tancar per motius financers. Entre mig, Chesterton marxà de Londres i anà a viure a Beaconsfield, un suburbi residencial del comtat de Buckinghamshire. Allà quedà cada cop més apartat de la vida de les redaccions, però també dels clubs, de les societats, dels pubs i les tabernes. Allà visqué una mena de retir, igualment prolífic literàriament parlant, i amb el qual va anar guanyant notorietat mundial.
5. Malgrat el procés de conversió al catolicisme de G. K. C. va quedant plasmat en la seva obra des de molt aviat, el seu ingrés formal a l'església catòlica no fou fins al 1922. Molts han atribuït la conversió de Chesterton al catolicisme, en certa manera, per la influència que rebé de l'amistat amb l'historiador Hilaire Belloc. Però els seus lectors, potser es duguin més empesos a pensar que no és Belloc, sinó Wells, Shaw, els anglicans, els protestants, els espiritistes, els materialistes, el socialisme, el capitalisme plutòcrata... i totes les escoles, sectes i actituds que manifesten la disgregació espiritual i moral moderna, les que el forçaren a la conversió. En aquest sentit, podem contemplar el tot de la seva obra com una conversió.

Notes introductòries a *Allò que no està bé*

1. *Allò que no està bé* fou publicat el 1910. Abans que aquest fos posat negre sobre blanc, ja havien vist la llum pública *Robert Browning* (1903), *El Napoleó de Notting Hill* (1904), *Herètics* (1905), *Charles Dickens* (1906), *L'home que fou dijous* (1908) i *Ortodòxia* (1908) entre els més destacats.

Altres obres de renom de l'autor com *La balada del cavall blanc* (1911), *La innocència del Pare Brown* (1911), *L'Era Victoriana en la literatura* (1913), *La saviesa del Pare Brown* (1914) *Petita Història d'Anglaterra* (1917) *L'home que sabia massa* (1922), *Sant Francesc d'Assís* (1923), *Perquè sóc catòlic?* (1929) o la seva *Autobiografia* (1936), també entre moltes altres, foren publicades després.

A totes aquestes obres, abans durant i després, cal afegir la publicació d'articles, columnes i cartes derivades de la seva activitat, altament prolífica, com a crític artístic i literari i periodista en diferents diaris i setmanaris (especialment el *Daily News*, *l'Illustrated London News*, *l'Eye Witness*, el *New Witness* i el *G. K.'s Weekly*).

Allò que no està bé es considera sovint agrupat entre les obres en què suposadament trobaríem majorment concentrat o condensat el nucli del pensament chestertonianà. Això és, principalment, amb *Herètics* i *Ortodòxia*. Segons Jordi Galí, *Herètics* i *Ortodòxia* representen per a G. K. C. dues fites en la recerca de l'autor de quelcom de positiu en el pensament, dues fites en la recerca per assentar una doctrina. És evident que el nostre llibre guarda certa unitat amb aquests dos treballs. En *Allò que no està bé* (però ja en alguns dels seus treballs anteriors), la confirmació de les bases doctrinals abans assentades, constitueixen l'orientació de l'autor vers certs fets socials i els supòsits que els sostenen. Tot plegat, permet, al seu temps, una certa ampliació doctrinal que abasta la política, i que comença a manifestar-se entre d'altres, en els principis del *distributisme*.

Abans de continuar, afegiré dues notes més, aportades pel mateix G. K. C., sobre el possible lloc del llibre en el conjunt de la seva obra. La primera es tracta d'un avís que plasma en un article publicat a *Daily News* el 7 de maig de 1910 i titulat *Don't*. En aquest declara que li encantaria poder escriure un últim llibre virulent i clamorós per dir a tots els racionalistes que no fossin tan irracionals. No diu que aquest sigui el nostre llibre, però el nostre llibre fou publicat al cap de ben poc. La segona nota es tracta d'una confessió a la petita audiència catalana en una de les seves visites a Barcelona: *Allò que no està bé* era un dels seus llibres preferits després de *l'Ortodòxia*.

Més enllà del lloc que pugui ocupar l'obra en el *Corpus Chestertonianum*, l'obra també ocupa un lloc en la seva vida. Ada Jones, dona del germà petit de Gilbert, Cecil Edward Chesterton, i una de les més reconegudes biògrafes dels germans Chesterton, destaca un moment per sobre de qualsevol altre, com a punt d'inflexió en la vida intel·lectual del seu cunyat. Aquest moment és, anys després del seu matrimoni amb Frances Blogg (1901), la mudança de tots dos a una zona residencial als afores de Londres, a Beaconsfield, molt lluny de Fleet Street. Això succeeix un any abans de la publicació d'*Allò que no està bé*, això és el 1909. Frances, qui sempre havia mostrat cert rebuig cap a l'ambient de Fleet Street i cap a la vida que empenyia al seu marit a dur-hi, aconsegueix allunyar a Gilbert de Londres i separar-lo així del bullici periodístic, literari, intel·lectual i polític que freqüentava a la Fleet. Com abans he comentat, al voltant de Fleet Street hi havia congregades bona part de les redaccions dels diaris londinencs. Però també allà s'havien establert alguns dels clubs i societats (en salons i pubs de tots colors) on periodistes, escriptors, intel·lectuals i polítics s'aplegaven amb més o menys regularitat en el seu temps lliure per assistir

a xerrades o mantenir notables discussions amb amics, col·legues i desconeguts. Si per molts, el caràcter polèmic i, alhora, amistós, compromès i, alhora, desenfadat de l'obra de G. K. C. no és sinó una extensió de la seva vida a Fleet Street. Aquesta consideració pot arribar fins al punt, que Ada Jones escriguí: "Sempre he sostingut que el més vital de l'obra de Gilbert fou escrit en l'època anterior a la marxa a Beaconsfield".

En el cas que això s'hagués donat, la publicació d'*Allò que està no està bé* es dona massa aviat per valorar si la sortida de Londres té algun impacte en el contingut i forma de l'obra. I més, si sabem de segur, com veurem, que algunes parts del llibre foren escrites abans de 1909. Però si aquest fos el cas, el que no podem descartar és que la seva composició i publicació final s'armin, a mode de fresca memòria, en defensa de la vitalitat de la que G. K. C. hauria estat recentment retirat. A la vista d'aquests esdeveniments les paraules que G. K. C. dedica a Charles Masterman, donant una de les raons per les que cal publicar l'obra, podrien ser indicatives d'això: "ho faig (...) sobretot perquè reconeixeràs les moltes discussions que hem mantingut, discussions que les més encantadores dames del món mai no poden aguantar durant massa estona. I segurament estigués d'acord amb mi que el fil de la camaraderia i la conversa ha de ser conservat pel què de frívol tingui. Se l'ha de considerar sagrat i no ha de trencar-se perquè no val la pena tornar-lo a enllaçar".

2. El llibre no es publicà sota el títol que originalment li havia donat el seu autor. G. K. C. no bromeja del tot quan, en l'epístola dedicada al parlamentari i amic Masterman, i que presenta el treball, declara: "Originalment vaig titular aquest llibre *Allò que no està bé?*". No fou a raó, però, dels canalles malentesos que amb molta gràcia ens relata l'autor en aquesta carta, pel qual quedà desestimat el títol original. Foren, de fet, els editors els qui decidiren canviar el títol de l'obra per *Allò que no està bé en el món*. Els editors estaven convençuts que l'afegitó circumstancial donaria una impressió més rotunda i dogmàtica sobre el llibre i que això faria augmentar-ne l'expectativa i les vendes, a fi d'aconseguir treure i vendre sis edicions en dos mesos. Alguns crítics atribueixen a aquest canvi, una puixança de l'animadversió cap a l'obra i el seu autor entre els crítics. El projecte de traducció al català de Pau Romeva (1929) respectà el títol original de l'autor. Entenem que Romeva, qui tingué l'ocasió de conèixer personalment a G. K. C. en la seva visita a Barcelona, no prengué aquesta decisió de manera arbitrària, sinó amb la intenció de fer justícia a la voluntat i intencionalitat de l'autor.

A part d'aquesta alteració original del títol per part dels editors, voldria fer notar un altre aspecte de l'encapçalament de l'obra que pot resultar, d'entrada, una mica ambigu i que caldrà destriar llegint el llibre. En anglès, el terme «wrong» abasta un camp semàntic que queda definit, almenys, en una doble accepció. Per una banda «wrong» es pot atribuir a fets o esdeveniments que són simplement incorrectes, que no funcionen, que es torcen o que són equivocats, i pel qual no se'ls suposa cap càrrega moral. Però «wrong» també es pot atribuir a les accions que esdevenen en efectes incorrectes, equivocats i desviats, i que són considerades dolentes o males en un sentit eminentment moral. Els canalles malentesos que amb molta gràcia relata l'autor en l'epístola dedicatòria es donen per una atribució del terme en aquest segon sentit (tots els interlocutors que ens presenta sobreentenen que quan G. K. C. se'n va a fer *allò que no està bé*, està cometent alguna mena de *vici, vergonya o pecat*), però no tenim del tot clar que sigui aquest el sentit de «wrong» que G. K. C. atribueixi a allò de què tracta l'obra, a *allò que estem fent o (ens) està passant*.

3. El llibre s'obre, com ja hem fet referència, amb una epístola dedicatòria de l'autor cap a Charles Frederick Gurney Masterman, Membre del Parlament pel Partit Liberal. Charles Masterman és una figura de renom en la vida política anglesa de principis de segle, al costat d'altres personatges del Partit Liberal amb qui treballà a prop, com Winston Churchill o Lloyd George, futurs Primers Ministres. Masterman exerceix de parlamentari entre 1906 i 1914, en què perd el lloc per incompatibilitats en el seu càrrec. Durant la I Guerra Mundial dirigeix l'Oficina de Propaganda de Guerra Britànica. Paral·lelament a la seva carrera política, Masterman mantingué una col·laboració permanent amb diaris i revistes, i publicà varis llibres, el més conegut dels quals és *La condició d'Anglaterra*. La seva condició de col·laborador periodístic el dugué al consell editor del *Daily News*, la direcció del qual, com ja hem esmentat està en l'òrbita del Partit Liberal. És, en bona mesura, a raó de la seva activitat al *Daily News* que manté una relació d'amistat amb Chesterton, una relació d'amistat, però, que s'extendrà tant a activitats del partit i campanyes polítiques paral·leles, com a les trobades dels clubs i les societats a les que tant hem fet esment fins ara. A més de formar part del Partit Liberal, Masterman va ser un membre actiu de la *Christian Social Union*, que tenia per objectiu investigar àrees en què la veritat moral i els principis cristians poguessin alleugerir el desordre social i econòmic de la societat.

La dedicatòria no és una pura formalitat, ni tampoc diria que és la carta de presentació a una llista de recomanacions d'un savi al polític. La dedicatòria és una veritable dedicatòria i mostra de confiança d'amic a amic. G. K. C demostra reiteradament en la seva *Autobiografia* tenir en gran estima Charles Masterman, a qui defensa de les crítiques que la figura política rebia a mesura que anava guanyant notorietat. Es palpa que ambdós han compartit molts debats, xerrades, campanyes i altres esdeveniments més informals. I manifesta que intel·lectualment, han estat molt a prop pel que fa al sentiment patriòtic i, alhora, anti-imperialista, però per sobre de tot, han estat junts en mantenir una actitud determinada en favor dels pobres. Però, G. K. C. desaprova d'ell el seu pessimisme declarat, heretat d'una obscura educació puritana.

Té la seva gràcia: un optimista declarat dedica un llibre titulat *Allò que no està bé* a un pessimista declarat.

Si llegim la dedicatòria, veurem que el motiu d'aquesta es deu a que, segons G. K. C. els polítics no siguin els pitjors destinataris d'uns quants ideals. I això tampoc no sembla ara una mera formalitat. Amb Masterman, de qui dirà a l'*Autobiografia* que pensà que el govern sempre havia estat dolent i ara no era pitjor que abans, o que es resistí a certes reformes, no és una mera formalitat. És una reiteració amistosa de l'optimisme de l'un, perquè l'altre reconsideri el seu pessimisme respecte a les qüestions que venen a ser debatudes en el llibre.

4. "Allò que no està bé és aquest llibre, no hi ha cap mena de dubte" diu G. K. C. referint-se a l'escàs valor i a la informtat de l'obra.

Alguns crítics han subscrit la informtat de l'obra a la que es refereix l'autor. Romeva sosté que G. K. C. no és d'aquell tipus d'autors que es veuen avesats a administrar un cert capital literari o intel·lectual per poder sobreviure en el mercat de l'art o de les idees.

A *Allò que no està bé*, ens trobem amb què alguns dels capítols foren publicats ja abans, entre 1906 i 1909, com a articles al *Daily News*. Sense comptar un article i dues cartes que el 1905 van ser publicats sota el títol *What is wrong?*, n'hem pogut identificar fins a sis que conserven el mateix

títol que capítols del llibre. Això no vol dir que n'hi hagi d'altres. No obstant això, donem fe que no hem percebut que hagi estat forçat o que sigui artificiosa la incorporació de cap capítol, en la imatge que va traçant el llibre capítol darrera capítol i part darrera part. Amb què no considerem forçada la incorporació de cap capítol o que no trobem l'obra carregada d'artificiositat, ens referim a què quan un la ressegueix no té la sensació d'assistir a un recull d'articles agrupats simplement per temàtiques. Però no volem dir que no hi hagi salts, buits, lleugers ancoratges, insinuacions que no s'acompleixen, o desbordaments en l'esdevenir-se del llibre. Hi són com hi són en el pensament.

Nosaltres creiem honestament que Chesterton pot fer molt de bé als seus lectors; però en el cas particular de casa nostra la seva lectura ha de tenir entre altres una excel·lent exemplaritat. Nosaltres som una gent que en general defugim de tocar els problemes massa vius per por de barallar-nos. Ens costa molt de conservar una actitud cordial envers l'adversari. Ens costa molt d'exercir la veritable tolerància que consisteix a combatre les idees i respectar les persones; i essent com som, gent de bona pasta, deixem que les idees se les campin com vulguin per tal de conservar la pau de la família. Però com que les diferències no es poden evitar sempre, així que tàcitament hem renunciat a lluitar per les coses que realment valen la pena, ens molestem i piquem les crestes per les coses sense importància. (...)

Ara bé: els que llegeixin Chesterton veuran com aquest autor fixa les seves posicions d'una manera molt clara i definida; no hi ha problema fonamental sobre el qual ell no tingui una opinió concreta i no ens demani que la tinguem nosaltres. I ell defensa aquestes opinions amb una rotunda intransigència, amb una noble i arborada passió. Però ell tracta els enemics del seu pensament com els amics del seu cor. Ell s'esforça a fer-los una justícia íntegra i total. (...)

És aquest esperit o quelcom d'aquest esperit allò que nosaltres voldríem que les nostres lletres guanyessin amb la incorporació de l'obra chestertoniana.

Pau Romeva, "Pròleg" a *Herètics*

Si no vaig errat, a dia d'avui, el CECC ha celebrat fins a tres cursos o seminaris dedicats a obres de Chesterton (*L'home que sabia massa*, *L'home que fou dijous* i *Ortodòxia*), a més de poder viure de primera mà la publicació de *El compromís polític dels germans Chesterton* de Jordi Galí.

Molts de nosaltres, aleshores, encara no en formàvem part; alguns de nosaltres, amb prou feines ara hem llegit res de Chesterton. No conec, per tant, què va motivar la tria d'aquestes lectures. I tampoc no puc distingir de quina manera aquestes lectures han fet el Cardó i els seus participants.

El que sí que puc dir és que la imatge que m'he pogut fer de l'exemplaritat que volíem seguir a l'hora de pensar i discutir, s'ajusta a la que Pau Romeva reclama per a l'obra i vida Chesterton.